

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ ДРУКАРСТВА

Кафедра суспільно-гуманітарних наук

Грин Я. М.
2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

30 1 ФІЛОСОФІЯ І НАУКОВЕ ПІЗНАННЯ

(код і назва навчальної дисципліни)

РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ третій (освітньо-науковий)
(назва рівня вищої освіти)

СТУПІНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ доктор філософії
(назва ступеня вищої освіти)

галузь знань 18 Виробництво та технології
(шифр і назва)

спеціальність 186 Видавництво та поліграфія
(шифр і назва)

спеціалізація _____
(шифр і назва)

ВИД ДИСЦИПЛІНИ обов'язкова
(обов'язкова / за вибором)

мова викладання українська

Робоча програма з навчальної дисципліни «Філософія і наукове пізнання»
для третього освітньо-наукового рівня докторів філософії спеціальності 186 «Видавництво та
поліграфія»

Затверджена гарантом освітньо-професійної програми «Видавництво та поліграфія»

_____
(підпис)

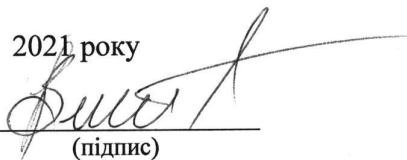
С.Ф.Гавенко
(ініціали та прізвище)

Розробник(и):
професор, д-р. філос. наук, завідувач кафедри СГН
Зачепа А.М.

Робоча програма розглянута та схвалена на засіданні кафедри суспільно-гуманітарних наук

Протокол №9 від «14» червня 2021 року

Завідувач кафедри СГН
(назва кафедри)

_____
(підпис)

А.М.Зачепа
(ініціали та прізвище)

1. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Всього годин	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів/год.	6/180	
Усього годин аудиторної роботи, у т.ч.:		
– лекційні заняття, год.	41	
– семінарські заняття, год.		
– практичні заняття, год.	41	
– лабораторні заняття, год.		
Усього годин самостійної роботи, у т.ч.:	98	
– контрольні роботи, к-сть/год.		
– розрахункові (розрахунково-графічні) роботи, к-сть/год.		
– індивідуальне науково-дослідне завдання, к-сть/год.		
– підготовка до навчальних занять та контрольних заходів, год.		
Екзамен	екзамен в II сем.	
Залік	залік в I сем.	

Частка аудиторного навчального часу студента у відсотковому вимірі:
 денної форми навчання – 50 ;
 заочної форми навчання – _____.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Мета вивчення навчальної дисципліни Мета навчальної дисципліни полягає у формуванні знань у галузі філософії і методології науки, вивченні та аналізі сучасних наукових концепцій і теорій, вивченні методів для отримання і подальшого аналізу наукових знань, розв'язання проблеми істинності наукового знання, можливості інтуїтивного отримання знань, знайомство з практичним застосуванням науково-методологічних знань у професійній діяльності. Основні завдання навчальної дисципліни. Навчальна дисципліна «Філософія і наукове пізнання» викладається у відповідності з основними позиціями, що склалися в історії філософії і в сучасній філософії.

2.2. Завдання навчальної дисципліни

Внаслідок вивчення навчальної дисципліни аспірант повинен бути здатним продемонструвати такі **результати навчання**

- формування навичок обґрунтування теоретичних основ і закономірностей функціонування філософії науки;
- розуміння специфіки, принципів співвідношення методології і методів наукового пізнання;
- оволодіння навичок наукового мислення, культури і свідомості;
- розвиток здатності до творчого та критичного аналізу й прогнозування процесів і явищ.
- сутність основних категорій з філософії науки; погляди основних світових філософів;

- досягнення сучасної вітчизняної філософії з наукових досліджень; становлення, утвердження та розвиток світової філософської науки;
- тенденції розвитку філософських систем, сучасного соціального та наукового процесу; філософські підходи, наукові концепції, методологію управління; сутність управління, його основні характеристики і функції; історію взаємодії філософії і науки та роль філософії науки у сучасному житті; особливості природничого та гуманітарного знання, в тому числі у конкретних дисциплінах і використовуваних методах;

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у аспірантів компетентностей:

загальних:

- Здатність працювати з міжнародними науковими товариствами, презентувати та публікувати свої наукові результати однією з іноземних мов європейського простору; спілкуватися з академічним товариством та громадськістю, (ЗК1).
- Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу нових та складних ідей (ЗК3).
- Здатність діяти в парадигмі системного наукового світогляду, професійної етики та загальнонаукового і культурного кругозору (ЗК4)

фахових:

- Здатність використовувати у професійній діяльності знання з різних наук, переосмислювати наявне та створювати нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі соціальні, наукові, культурні, етичні та інші проблеми видавничо-поліграфічної галузі (СК 6)

Результати навчання даної дисципліни деталізують такі програмні результати навчання:

Знати наявні, виявляти нові, перспективні науково-прикладні проблеми видавничо-поліграфічного та пакувального виробництва, визначати і враховувати їх міжгалузевий та глобальний контексти, визначати методи і засоби розв'язання вказаних проблем.(РН1)

Дотримуватися принципів етики і доброчесності в галузі наукової та/або професійної діяльності під час оприлюднення, презентації, обговорювання та захисту результатів наукових досліджень в усній та письмовій формах перед фаховою та не фаховою аудиторією державною та іноземною мовами. (РН4)

Розробляти та реалізовувати наукові та/або інноваційні інженерні проекти, які дають змогу переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі наукові та технологічні проблеми видавництва та поліграфії з дотриманням норм академічної етики і врахуванням соціальних, економічних, екологічних та правових аспектів (РН7)

Знати та розуміти структуру та функції загальнонаукової філософської концепції наукового світогляду, ролі науки, її впливу на суспільні процеси та розвиток сучасної цивілізації; розуміти необхідність постійного особистісного та професійного саморозвитку та вдосконалення підходів під час наукової, дослідницької, викладацької та інноваційної діяльності (РН 10)

2.3. Перелік попередніх та супутніх і наступних навчальних дисциплін

№ з/п	Попередні навчальні дисципліни	Супутні і наступні навчальні дисципліни
1	Методи моделювання в наукових дослідженнях	Методологія науково-дослідницької діяльності
2	Прикладні аспекти системного аналізу видавничо-поліграфічного виробництва	Методологічні принципи написання дисертаційної роботи

3. АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Філософія і наукове пізнання» сприяє розумінню специфіки філософського осягнення дійсності, формування світоглядно-методологічної культури. Формування і розвиток сучасної світоглядно-методологічної парадигми молодих науковців неможливе без філософії як теоретичної основи людського світобачення, без розуміння філософії як життєвого завдання. Запропонована програма створена на основі найвищих досягнень класичної і сучасної філософії і враховує зростаючий попит на оволодіння філософією як відповідним типом, способом мислення.

Курс порушує найважливіші філософські проблеми науки, а також методологічних шкіл і напрямків. Для побудови курсу в якості базових вибрані історико-філософський і системний підходи. Це дозволяє виявити і зіставити ключові феномени у розвитку філософії науки і методології. Курс тісно пов'язаний з ідеями синтезу знань, що здійснюється через розширення предметних полів досліджень, а також посередництвом формування методологічних технологій, здатних відіграти роль інфраструктур пізнавальної діяльності в усіх її сферах. Курс передбачає сполучення історико-філософських, системних, логічних підходів, і водночас, у своїх завершальних розділах передбачає вихід на використання 1 філософії і методології у процесах розв'язання дослідницьких завдань в областях природничих, технічних і соціально-гуманітарних дисциплін.

4. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Лекційні заняття

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Філософсько-методологічні проблеми соціального знання	
Тема 1. Основні проблеми філософії науки	2
Тема 2. Наукове знання та його особливості	2
Тема 3. Наука як соціальний інститут. Основні історичні етапи розвитку науки	2
Тема 4. Наука як цивілізаційний та культурний феномен	2
Тема 5. Філософія, наука, методологія: аспекти взаємодії	2
Тема 6. Гносеологічні і структурні особливості наукового знання.	2
Тема 7. Функції наукового дослідження: опис, пояснення, передбачення, обґрунтування, доказ	2

Тема 8. Структура і функції наукової теорії. Аксиоматичний і гіпотетико-дедуктивний зразки побудови теорії	2
Тема 9. Загальнонаукові методи: ідеалізація, аналогія, гіпотеза, підтвердження і спростування.	2
Тема 10. Проблема істини у філософії науки: наука як техніка. Питання про сутність техніки. Проблема співвідношення науки і техніки	2
Разом за модулем 1	20
Змістовий модуль 2	
Сучасні тенденції і суперечності розвитку техногенної цивілізації	
Тема 11. Методологічні новації античності. Реконструкція міфологічного мислення.	2
Тема 12. «Суверенітет» наукового методу. Методологічні настанови мислителів Середніх віків. Пошук методу в епоху Відродження	2
Тема 13. «Натурфілософія» Галілея і Ньютона. Версії раціоналізму Декарта і Лейбніца. Теорія пізнання Канта	2
Тема 14. Основи наукової раціональності	2
Тема 15. Динаміка наукового знання. Ідея кумулятивізму знання.	2
Тема 16. Критика науки. Теорія «онтологічної відносності» В. Куайна. Методологія науково-дослідницьких програм І. Лакатоса	2
Тема 17. Сучасні тенденції і суперечності розвитку техногенної цивілізації. Структура і функція наукового товариства (школи).	2
Тема 18. Науковий етос і орієнтації вченого. Наука і суспільство. Глобальні кризи і проблема цінності науково-технічного прогресу	2
Тема 19. Людина як елемент у системі техніки. Проблема заміщення людини в техніці.	2
Тема 20. Глобалізація технічної системи. Нові технології і перспективи людини	3
Разом за модулем 2	21
Усього	41

4.2. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Рік підготовки 1 Семестр 2		
1	Тема 1. Основні проблеми філософії науки	2
2	Тема 2. Наукове знання та його особливості	2
3	Тема 3. Наука як соціальний інститут. Основні історичні етапи розвитку науки	2
4	Тема 4. Наука як цивілізаційний та культурний феномен	2
5	Тема 5. Філософія, наука, методологія: аспекти взаємодії	2
6	Тема 6. Гносеологічні і структурні особливості наукового знання	2
7	Тема 7. Функції наукового дослідження: опис, пояснення, передбачення, обґрунтування, доказ. Розрізнення емпіричного і теоретичного: факт і теорія. Структура емпіричного дослідження	2
8	Тема 8. Структура і функції наукової теорії. Аксиоматичний і гіпотетико-дедуктивний зразки побудови теорії	2
9	Тема 9. Загальнонаукові методи: ідеалізація, аналогія, гіпотеза, підтвердження і спростування	2
10	Тема 10. Проблема істини у філософії науки: наука як техніка. Питання про сутність техніки. Проблема співвідношення науки і техніки	2

11	Тема 11. Методологічні новації античності. Реконструкція міфологічного мислення. Раціоналізації античної філософії. Перші зразки абстрагування і ідеалізації (Піфагор, Евклід). Метафоричне смислоутворення античної натурфілософії. Методологічна реконструкція майевтики Сократа, теорії Платона, аналітики Арістотеля	2
12	Тема 12. «Суверенітет» наукового методу. Методологічні настанови мислителів Середніх віків. Пошук методу в епоху Відродження	2
13	Тема 13. «Натурфілософія» Галілея і Ньютона. Версії раціоналізму Декарта і Лейбніца. Теорія пізнання Канта	2
14	Тема 14. Основи наукової раціональності. Породження метафізикою позитивізму (Конт)	2
15	Тема 15. Динаміка наукового знання. Ідея кумулятивізму знання. Неопозитивістська концепція науки	2
16	Тема 16. Критика науки. Теорія «онтологічної відносності» В.Куайна. Методологія науково-дослідницьких програм І.Лакатоса	2
17	Тема 17. Сучасні тенденції і суперечності розвитку техногенної цивілізації. Структура і функція наукового товариства (школи)	2
18	Тема 18 Науковий етос і орієнтації вченого. Наука і суспільство. Глобальні кризи і проблема цінності науково-технічного прогресу	2
19	Тема 19 Людина як елемент у системі техніки. Проблема заміщення людини в техніці	2
20	Тема 20. Глобалізація технічної системи. Нові технології і перспективи людини	3
Разом		41 годин

4.3. Самостійна робота

№ з/п	Найменування робіт	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1	Двозначність визначення науки. Розмежування наукового і ненаукового знання Історичний вимір науки. Дата і місце народження науки. Міф, технологія, наука. Історична типологія стосунків філософії і науки. Наука і релігія	8	
2	Наука як соціальний інститут. Етичні настанови науки. Наука і суспільство	8	
3	Ціль і предмет філософії науки. Основні аспекти філософського вивчення науки	8	
4	Функції наукового дослідження: опис, пояснення, передбачення, обґрунтування, доказ. Розрізнення емпіричного і теоретичного: факт і теорія	8	
5	Структура емпіричного дослідження. Структура і функції наукової теорії. Аксиоматичний і гіпотетико-дедуктивний зразки побудови теорії	8	
6	Загальнонаукові методи: індукція і дедукція, аналіз і синтез, абстрагування і узагальнення. Загальнонаукові методи: ідеалізація, аналогія, гіпотеза, підтвердження і спростування. Проблема істини у філософії науки: наука як техніка	8	
7	Реконструкція міфологічного мислення. Раціоналізації античної філософії. Перші зразки абстрагування і ідеалізації (Піфагор, Евклід)	8	
8	Метафоричне смислоутворення античної натурфілософії. Методологічна реконструкція майевтики Сократа, теорії Платона, аналітики Арістотеля	10	

9	Методологічні настанови мислителів Середніх віків. Пошук методу в епоху Відродження. 2. Гносеологічна революція епохи новоевропейської філософії. Визволення «органона» в науково-методичних проєктах Ф.Бекона, Т.Гоббса	10	
10	Натурфілософія» Галілея і Ньютона. 3. Версії раціоналізму Декарта і Лейбніца. Теорія пізнання Канта	10	
11	Теорія «онтологічної відносності» В. Куайна. Методологія науководослідницьких програм І. Лакатоса	4	
12	Анархічна епістемологія П. Фейєрабенда. 3. «Строга наука» Е. Гуссерля. Герменевтика «наук про дух» Г.-І. Гадамера	8	
Усього годин		98	

5. МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ ЗНАНЬ

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості аспіранта та виконання конкретно ї практичної роботи. Форма проведення поточного контролю під час навчальних занять визначається викладачем, що проводить заняття.

Модульний контроль проводиться наприкінці кожного змістового модулю за рахунок аудиторних занять і має на меті перевірку засвоєння аспірантом певної сукупності знань та вмінь, що формує цей модуль. Модульний контроль реалізується шляхом узагальнення результатів поточного контролю знань і проведення спеціальних контрольних заходів.

Поточний контроль знань студентів здійснюється за двома напрямками: І – контроль систематичності та активності роботи на семінарських та практичних заняттях; ІІ – контроль за виконанням завдань для самостійного опрацювання. Поточний контроль здійснюється у формі: усне опитування; фронтальне опитування; індивідуальне опитування; письмові контрольні роботи; тестування. Максимальна кількість балів за результатами поточного контролю складає 30 балів, з яких: 10 - за теоретичні знання (поточний експрес-контроль знань на лекційних заняттях з теоретичного матеріалу з урахуванням матеріалу, що виноситься на самостійну роботу аспірантів; - 20 - за практичні вміння (поточний контроль знань на семінарських заняттях з урахуванням матеріалу, що виноситься на самостійну роботу аспірантів).

Модульний контроль проводиться з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті інтегровану оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля. Модульний контроль проводиться в усній та письмовій формі. Письмовий компонент модульного контролю обов'язковий і проводиться шляхом написання творчого завдання (реферату). Максимальна кількість балів за результатами модульного контролю складає 10 балів (доповідь на семінарі (до 5 балів) та виконання творчого завдання (до 5 балів) з урахуванням матеріалу, що виноситься на самостійну роботу аспірантів.

Підсумковий контроль проводиться у формі іспиту у терміни, передбачені графіком навчального процесу. Екзамен – форма оцінки підсумкового засвоєння аспірантами теоретичного та практичного матеріалу з окремої навчальної дисципліни, що проводиться як контрольний захід. Завданням екзамену є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо. В умовах реалізації компетентнісного підходу екзамен оцінює рівень засвоєння студентом компетентностей, що передбачені кваліфікаційними вимогами.

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ АСПІРАНТІВ

Максимальна оцінка в балах		
Поточний контроль (ПК)	Екзаменаційний контроль	Разом за дисципліну
50	50	100

7. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Конспекти лекцій та презентації з дисципліни на електронних носіях.
2. Методичні вказівки до семінарських занять та самостійної роботи аспірантів на електронних носіях.
3. Перелік завдань до контрольно-модульних робіт.
4. Комплекс літератури з дисципліни.

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Альберт Х. Трактат о критическом разуме. - М., 2001.
2. Баженов Л.Б. Строение и функции естественнонаучной теории”, М., 1978
3. Бургин М.С., Кузнецов В.И. Введение в современную точную методологию науки. Структуры систем знания: Пособие для ст-тов ВУЗов. - М., 1994. Бурдые П. Практический смысл. - М., 2001.
4. Гайденок П.П. Эволюция понятия науки /XVII-XVIII вв./. Формирование научных программ нового времени. - М., 1987.
5. Гайденок П.П. Эволюция понятия науки: становление и развитие первых научных программ. - М., 1980.
6. Гейзенберг В. Шаги за горизонт. - М., 1989.
7. Гуссерль Э. Философия как строгая наука. - Новочеркасск: Сагуна, 1994. - 357 с.
8. Гадамер Г.-Г. Истина і метод. - К.: Юніверс, 2000. - Т. I. - 464 с.
9. Добронравова И.С. Нелинейное и сложное мышление // Философия мышления. - Одесса: Печатный дом, 2013. - с.91-105.
10. Добронравова І.С. Норми наукового дослідження в нелінійному природознавстві // Філософська думка. К., 1994, №4
11. Зотов А.Ф., Воронцова В.В. Современная буржуазная методология науки. - М., 1963.
12. Идеалы и нормы научного исследования. - Минск, 1981.
13. Ильин В. В. Критерии научности знания. - М., 1989.
14. Кезин А. В. Научность: эталоны, идеалы, критерии - М., 1989.
15. Кримський С.Б. Запити філософських смислів. // Кримський С.Б. Під сигнатурою Софії. Київ: Видавничий дім «Киево-Могилянська академія», 2008, 718с. С.444-717.
16. Крымский С.Б. Научное знание и принципы его трансформации. Киев, 1974. 17. Кун Т. Структура научных революций. - М.: АСТ, 2002. - 608 с. [М., 1975, 1980.]
18. Лакатос И. Методология программ научных исследований. - СПб., 2000.

Допоміжна література

1. Лакатос И. Фальсификация и методология научно-исследовательских программ. История науки и ее рациональные реконструкции // Кун Т. Структура научных революций. - М.: АСТ, 2002. - С.269-524.
2. Лекторский В. А. Эпистемология классическая и неклассическая. - М., 2001. 21. Лекторский В.А., Швырёв В.С. Методологический анализ науки. (Типы и уровни) // Философия, методология, наука. - М., 1972 22. Лой А. Н. Свідомість як предмет теорії пізнання. - К.: Наукова думка, 1988. - 247 с

9.Інформаційні ресурси

Адреса електронних бібліотек:

<http://lib.onu.edu.ua/> Бібліотека ОНУ ім. И.И. Мечникова <http://w.w.w.ognb.odessa.ua/>

Бібліотека ім. Горького <http://w.w.w.nbuv.gov.ua/>

Бібл. ім. В.Вернадського <http://lib-gw.univ.kiev.ua/>

Бібл. ім. Максимовича, КНУ <http://w.w.w.>

Шософ.com/ua/ Інститут філософії ім. Сковороди <http://lib.misto.kiev.ua>

10. УЗГОДЖЕННЯ З ІНШИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ДИСЦИПЛІНАМИ

№ п/п	Назва навчальної дисципліни, щодо якої проводиться узгодження	Прізвище та ініціали викладача	Підпис
1	Методологія науково-дослідницької діяльності		
2	Методологічні принципи написання дисертаційної роботи		